

Лекція № 5

Тема. Організація та проведення змагань з туристського багатоборства

План

1. Елементи змагань з туристського багатоборства

2. Організація та проведення змагань різних форм

2.1. З пішохідного туризму

2.2. З туристського орієнтування

2.3. З велотуризму

2.4. З гірського туризму

2.5. Види дистанцій з лижного туризму

2.6. З водного туризму

2.7. З спелеотуризму

3. Формування Штабу змагань та ГСК

4. Положення про змагання та Умови проведення змагань

1. Елементи змагань з туристського багатоборства

Змагання з туристського багатоборства - це відпрацювання практичних навичок подолання природних та штучних перешкод, з урахуванням техніки страховки, само страховки та безпеки на швидкість, в особистому або командному заліку, для виявлення найсильніших.

У залежності від масштабу території, змагання розподіляються на

- районні,
- міські,
- обласні,
- Всеукраїнські
- Міжнародні.

За формою організації змагання діляться на:

- зльоти,
- першості,

- матчеві зустрічі
- кубки.

Зліт - це комплексний захід туристського напрямку, що охоплює усі основні види туризму, а також включає до себе різноманітну конкурсну програму. **Має масовий характер та невисокий рівень підготовки учасників.**

Першість - це змагання з певного виду туризму певного масштабу для визначення кращих команд. **Технічний рівень учасників досить високий.**

Чемпіонат - зазвичай має **Всеукраїнський масштаб**; до участі в чемпіонаті допускаються команди переможці з кожного регіону України. Максимальна кількість команд в чемпіонаті України - 26, до яких входять команди із 24 областей, м.Києва та м.Сімферополя.

Матчева зустріч - являє собою змагання між двома туристськими організаціями з певного виду туризму або комплексні. Зазвичай, на матчеві зустрічі запрошують команди інших дружніх туристських організацій (**кількість команд для заліку змагань не менше 6**).

Кубок - це змагання певного масштабу і виду туризму, які проводяться в декілька етапів. Переможець визначається по сумі набраних місць зайнятих на кожному етапі.

Слід звернути увагу на наступне:

1. Кількість етапів із самонаведенням вказано для командного проходження дистанцій, для особистих змагань вона не регламентується.
2. Бальна оцінка дистанцій складається з суми бальних оцінок кожного етапу та балів за сумарний перепад висот на дистанції згідно вимог. Рекомендується зменшувати довжину дистанції крос-походу на 1 км за кожні 200 м набору висот зверх перших 200 м.
3. Згідно з вимогами можуть бути поставлені постійні тестові дистанції різних класів, які затверджуються відповідною федерацією і далі не потребують інспекції на відповідність класу. Ці дистанції можна використовувати для перевірки підготовленості груп (команд) до спортивних походів, а також для змагань із заздалегідь обумовленими розрядними нормами.

2.Організація та проведення змагань різних форм

2.1. З пішохідного туризму

У пішохідному туризмі існують наступні види дистанцій:

Смуга перешкод - це коротка динамічна дистанція насичена технічними етапами, які встановлені на природних і штучних перешкодах.

Крос-похід - це довга дистанція, що імітує похідні умови. Представляє орієнтування по картосхемі при подоланні маршруту, подолання природних перешкод, технічних етапів, а також спеціальних завдань.

Рятувальні роботи - передбачають надання першої долікарської допомоги умовно потерпілому, виготовлення транспортного засобу для транспортування по технічних і природних перешкодах.

2.2. З туристського орієнтування

Орієнтування на місцевості - це сукупність дій по визначенню свого положення (місця перебування) серед оточуючих об'єктів або орієнтирів, сторін горизонту, напрямку руху и досить точному дотриманні цього напрямку.

До туристського орієнтування відносять наступні види змагань:

- рух у заданому напрямку;
- рух лінійним маршрутом (лінія);
- рух маркованою трасою (маркування);
- рух за легендою;
- рух заданим азимутом;
- орієнтування за вибором.

Заданий напрямок - це вид змагань при якому учасник за мінімальний час повинен пройти дистанцію і відзначитися на всіх контрольних пунктах у заданому порядку.

Рух по лінійному маршруту - це дистанція, на якій за мінімальний час необхідно пройти по чітко заданому маршруту, на якому знаходяться КП. Рух по лінії здійснюється по чітких лінійних орієнтирах. Результат визначається по сумі чистого часу проходження і штрафних балів, за не взяті КП.

Рух по маркованій трасі - це дистанція, на якій за мінімальний час, рухаючись по промаркованому маршруту, необхідно правильно відзначити КП що зустрічаються.

Рух за легендою - це дистанція, на якій за мінімальний час, по даному суддями опису, необхідно пройти визначений маршрут (без карти).

Рух по азимуту буває двох видів:

- рух по азимутальному маршруту;
- пошук заданої точки.

Орієнтування на вибір - являє собою дистанцію, на якій, за визначений контрольний час, учаснику необхідно взяти як найбільше контрольних пунктів на свій розсуд. Кожен контрольний пункт має бальну оцінку (у залежності від віддаленості). Результат учасника підраховується по сумі балів за взяті контрольні пункти. При виході за КЧ (контрольний час) учасник штрафується, за кожну неповну хвилину- 1 бал штрафу.

2.3. З велотуризму

Змагання з техніки велосипедного туризму полягають у проходженні дистанцій, прокладених як по дорогам з твердим або ґрунтовим покриттям, так і на пересіченій місцевості з природними та штучними перешкодами, а також у виконанні спеціальних додаткових етапів. Видами дистанцій з велотуризму є: дистанція "Велоралі", дистанція фігурного водіння велосипеду, дистанція велокросу, дистанція "Тріалу".

До змагань допускаються будь-які велосипеди з базою (відстань між втулками колес) не менш 950 мм.

Велоралі полягає у проходженні дистанції за легендою та за графіком, в якому обумовлені час руху або швидкість між контрольними пунктами (КП), та у виконанні чи подоланні додаткових етапів (ДЕ).

Дистанція фігурного водіння велосипеду полягає в проходженні фігур, які розмічені (встановлені), на майданчику з ґрунтовим або твердим покриттям. Відстань між фігурами і межею майданчика повинні бути не менше 3 м. Обов'язковими фігурами є: вісімка, гойдалка, колія, стоп-лінія. Довжина всієї дистанції - близько 100 м.

Велокрос - це колова дистанція з штучними та природними перешкодами, загальна довжина не менше 1 км при довжині одного кола не більше 0,5 км. Дистанція проходиться кожним учасником окремо.

Тріал являє собою дистанцію довжиною до 100 м з природними та штучними перешкодами (крутий схил, яр, піщані, заболочені та інші важкопроїзdnі ділянки,

струмки, калюжі, стовбури дерев, що лежать тощо) по вузькому коридору (до їм), розміченому з двох сторін природними (дерева, паркан) і штучними обмеженнями (стрічки над стійками, висотою не менш 1 м).

2.4. З гірського туризму

Змагання з техніки гірського туризму - це командне подолання дистанцій, які прокладені на ділянках гірського рельєфу, або які складаються із створених (штучних) перешкод і проводяться на наступних дистанціях і етапах:

Скельна дистанція - це індивідуальне або командне проходження природних скель або штучних трас на час, а також подолання природних або штучних перешкод.

Сніжно-льодова дистанція - це дистанція, яка має сніжник або льодовик. Суть її полягає в правильній організації і відпрацюванні навиків страховки, самостраховки, а також командних дій.

Рятувальні роботи - це подолання скельної або льодово-сніжної дистанції з природними або штучними перешкодами, з організацією транспортного засобу і безпеки потерпілого.

Подолання водної перешкоди - це подолання реальної річки або ділянки, яка імітує річку правильним способом.

Допускається логічно обгрунтоване з'єднання спеціальних технічних прийомів, етапів або їх комбінацій в одну дистанцію змагань, кількох окремих дистанцій в одну загальну, або усіх дистанцій в одну трасу змагань з подоланням її в обумовлений проміжок часу з проміжними фінішами (як у ралі).

2.5. Види дистанцій з лижного туризму

Змагання з техніки лижного туризму — це командне або особисте проходження на лижах дистанції з подоланням ділянок пересіченого рельєфу та виконання технічних засобів і завдань.

Змагання проводяться на дистанціях "Лижний маршрут", "Смуга перешкод", а також у вигляді спеціальних завдань.

Дистанція **"Лижний маршрут"** може бути одно - багатоденною, передбачати подолання технічних перешкод, вирішення тактичних завдань, орієнтування на

місцевості та виконання спеціальних завдань. Змагання на "Лижному маршруті" можуть проводитися на час або з дотриманням заданого графіка руху (ралі). На складних технічних етапах може бути встановлений і контрольний час, на окремих ділянках - оптимальний час. В залежності від класу дистанція проходиться з контрольним вантажем по 10 кг на учасника. Вантаж, склад та спосіб транспортування контрольного вантажу, а також штрафи за його втрату обумовлюються Положенням.

Дистанція "смуга перешкод" - коротка лижна дистанція, насичена технічними перешкодами. "Смуга перешкод" долається на час усією командою або поетапно учасниками команди. На складних технічних етапах чи ділянках може бути встановлений контрольний час.

2.6. З водного туризму

Змагання з техніки водного туризму - це подолання ділянки \ водного потоку з природними або штучними перешкодами, виконання спеціальних завдань.

Змагання проводяться:

- на короткій дистанції (окремо для кожного класу суден);
- на довгій дистанції (ралі, естафета);
- на етапі з проведення рятувальних робіт (може бути включений у довгу дистанцію або ж бути виносним).

1. Коротка дистанція - для різних класів суднів, являє собою штучні перешкоди у вигляді воріт. Ширина воріт для байдарок - 1,2 м, для катамаранів - 2,8 м. Висота перекладки воріт 1,8 м. Зазвичай ворота бувають 2-х кольорів - зеленого (прямого проходу) і червоного (для реверса - зворотній хід). Іноді ставлять білі ворота, які можна проходити, як прямим ходом так і зворотнім. Бувають випадки коли ставлять одну гілку, яку необхідно обпливти. Максимальна довжина для байдарок **800 м, для катамаранів - 1200м.**

2. Довга дистанція. Проводиться на багатокілометровій ділянці річки. Складається зазвичай з природних перешкод, обладнана стартом, фінішем, контрольними пунктами з необхідними балами на них. Переможець визначається по найменшому часу проходження цаної дистанції. Старт між учасниками роздільний.

3. Рятувальні роботи. Проводять на ділянці ріки 1500 м. Існує зона перевероту судна або ж випадання учасника із судна, (адача команди правильним способом провести рятувальні роботи і доставити потерпілого до фінішу.

2.7. 3 спелеотуризму

Стелеологічна смуга перешкод на скельному рельєфі

Проводиться на технічно різноманітній, динамічній дистанції, насиченій етапами з техніки проходження прямовисних печер та спелеологічних сходжень. Встановлюється на природних та штучних перешкодах. Смуга імітує проходження печери та проходиться командою.

Рятувальні роботи в печерах

Проводяться на технічно складній трасі, що імітує печеру. Проходяться командою, яка транспортує умовного потерпілого, або манекен.

"Рятувальні роботи" передбачають підходи до потерпілого, надання першої технічної та долікарняної допомоги "умовно потерпілому", виготовлення засобу для транспортування потерпілого з послідовним транспортуванням його силами команди по маршруту, складеному з технічних етапів.

Топографічна зйомка в печері

Проводиться на технічно складній трасі, що імітує печеру, або в печері. Проходиться командою, яка робить топографічну зйомку траси. Знятий маршрут наноситься суцільною лінією з обов'язковим вказуванням контрольних пунктів.

Орієнтування в печерах

Проводиться на горизонтальних, не заводнених трасах з складним орієнтуванням в лабіринтових печерах, природа яких не підлягає охороні. Проходиться особисто або командою.

Змагання з орієнтування в печерах полягають в проходженні контрольних пунктів, встановлених у печері у відповідності до умов проведення.

Спеологічні підводні змагання

Проводяться на відкритій воді, або в умовах печер на складних трасах, які проходяться командно, або особисто, з застосуванням спелеопідводного спорядження.

3.Формування Штабу змагань та ГСК

Класифікація суддів для туристських змагань, порядок присвоєння суддівських категорій, права і обов'язки суддів наведено у **Положенні про суддів із спортивного туризму**.

Суддівські звання можуть бути привласнені за суддівство змагань по спортивному туризму (змагань і чемпіонатів по туристському багатоборству і туристських спортивних походів), правила яких затверджені Федерацією спортивного туризму України.

Встановлюються наступні **категорії суддів** по спортивному туризму:

- **юний суддя по спорту** (присвоюється підліткам 12-16 років, що мають практику суддівства п'яти змагань і склали залік по знанню правил змагань;

- **суддя по спорту**; присвоюється особам, що закінчили семінар початкової суддівської підготовки або школу підготовки кадрів спортивного туризму початкового рівня і мали практику суддівства не менше 8 змагань (з них 2 - районні або міські масштаби) у складі головної суддівської колегії.

- **суддя по спорту 1 категорії**; Присвоюється суддям, що закінчили семінар середньої суддівської підготовки або підготовки кадрів спортивного туризму базового рівня і мали звання судді по спорту і стаж суддівства - 5 років і практику суддівства не менше 4-х змагань обласного масштабу як головний суддя, заступника головного судді, головного секретаря, начальника дистанції, практику проведення семінару початкової підготовки суддів як керівник або заступник керівника семінару або аналогічну при школі підготовки кадрів спортивного туризму початкового рівня.

- **суддя по спорту республіканської категорії**.

Присвоюється суддям, що мають тривалу практику кваліфікованого суддівства змагань, звання судді по спорту 1 категорії, загальний стаж суддівства не менше 7 років, а також практику проведення семінарів по підвищенню кваліфікації суддів або досвід проведення шкіл підготовки кадрів спортивного туризму базового рівня, практику суддівства не менше 4-х змагань всеукраїнського і зонального масштабів (зокрема не менше 2-х на рівні чемпіонату і кубку України) з дистанціями не нижче за 4 клас на

посаді головного судді або його заступника, головного секретаря, начальника дистанції, інспектора.

Судді, що не справляється зі своїми обов'язками, може бути понижена суддівська категорія, він може бути виключений зі складу суддівської колегії з позбавленням звання або категорії за грубі порушення суддівських правил, моралі і етики.

Підставою для ухвалення до заліку на відповідне суддівське звання є довідка про суддівство змагань по туристському багатоборству з оцінками "відмінно" або "добре", завірена підписом головного судді і головного секретаря і печаткою організації, яка проводить змагання, або відповідний запис в суддівському квитку.

4. Положення про змагання та Умови проведення змагань

Положення про змагання готує і затверджує організація, яка проводить дані змагання разом із федерацією туризму відповідного рівня. Положення разом із правилами з туристського багатоборства на туристських змаганнях є основним документом, яким керується суддівська колегія й учасники змагань. Положення не повинно суперечити дійсним правилам.

Положення направляють організаціям, які приймають участь у змаганнях Всеукраїнського рівня не пізніше 3-х місяців до початку змагань; іншого масштабу - не пізніше 1-го місяця. Підтвердження про участь у змаганнях надсилають: для Всеукраїнського рівня не пізніше 1,5 місяців; інших рівнів - не пізніше 2-х тижнів.

Положення включає наступні розділи:

- мету і завдання змагань;
- час і місце проведення (точна дата початку і закінчення змагань, точне місце проведення змагань і шляхи під'їзду);
- кількість і клас дистанцій.

У туристському багатоборстві всього 4 класи дистанцій:

I - нижчий (зазвичай районні); II - міські; III - обласні; IV - вищий (міжнародні).

Розрядні вимоги до учасників змагань: I клас дистанції- без розряду; II клас - III розряд; III клас – II розряд; IV клас - I розряд.

(Клас дистанції залежить від протяжності дистанції і технічних складностей дистанції).

- програма й умови проведення;
- керівництво змагань;
- учасники змагань і вимоги до них і їхнього спорядження;
- фінансування змагань;

У цьому пункті вказуються джерела фінансування змагань, головної суддівської колегії, учасників змагань, а також призів і нагород.

- порядок і терміни подачі заявок, необхідна документація (іменна заявка, медична довідка, залікова книжка);
- умови прийому учасників і забезпечення безпеки;
- визначення результатів;
- нагородження переможців.

В залежності від масштабу змагань, кількість розділів положення може бути скорочено, а деякі розділи - об'єднані.

Зміни і доповнення в положення мають право вносити: організація, яка його узгодила або організаційний комітет разом з головною суддівською колегією, не пізніше початку першого жеребкування.

На додаток до положення головною суддівською колегією можуть бути розроблені: умови проведення змагань, що описують особливості перешкод, техніку і тактику подолання даної дистанції, а також, виконання спеціальних завдань. Зразок Умов змагань подаємо у додатку К.

Контрольні питання

1. Яким чином класифікують змагання з туристського багатоборства ?
2. Які види змагань входять до туристського багатоборства ?
3. Виділіть і поясніть особливості організації змагань із пішохідного туризму
4. Виділіть і поясніть особливості організації змагань із лижного туризму
5. Виділіть і поясніть особливості організації змагань із спортивного орієнтування
6. Виділіть і поясніть особливості організації змагань із велотуризму
7. Виділіть і поясніть особливості організації змагань із спелеотуризму

8. Виділіть і поясніть особливості організації змагань із водного туризму
9. Яким чином формується головна суддівська колегія ?
10. Поясніть вимоги до розробки Положення та Умов проведення змагань.

Рекомендована література

1. Рудєв І. М. Діяльність туристської самодіяльної організації: навчальний посібник.-Київ, 2006.-352с.
2. Косило М. Ю., Луцький Я. В. Туристсько-краєзнавча робота.-Івано-Франківськ, 2000.-38 с.
3. Косило М. Ю., Луцький Я. В. Туризм для всіх.-Івано-Франківськ, 2002.-126 с.
4. Туризм спортивний. Правила змагань з багатоборства та спортивних походів. - К.: "Освіта", 1997.
5. Спортивное ориентирование. Правила соревнований. - М.: Физкультура й спорт, 1987.
1. Кодыш Е.Н. Соревнования туристов: Пешеходный туризм. - М: Физкультура й спорт, 1990.- 175 с.